

УДК: 341.242.0083 (477:061.1ЄС)

СПОСОБИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Віктор Муравйов

*Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова 36/1, к.308, м. Київ, Україна,
e-mail: vtour@ukr.net*

Досліджено правові механізми імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у правовому порядку України і визначено напрями покращення правової бази її реалізації. Підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, його державами-членами створює для країни перспективу її інтеграції до ЄС із можливістю повноправного членства після формування зони вільної торгівлі між договірними сторонами.

Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувається на міжнародному і національному рівнях різними засобами – приєднанням України до міжнародних договорів, ухваленням національного законодавства з урахування правових актів інституцій ЄС, визнанням Україною національних стандартів держав-членів ЄС, взаємним визнанням правил іншої договірної сторони тощо.

Правовий механізм імплементації актів асоціації надалі невизначений. Він пов'язаний із рішеннями Ради Асоціації та Комітету Асоціації. Однак відповідний механізм в Україні ще не сформовано. Подібна ситуація у сфері гармонізації національного законодавства України до правових стандартів ЄС. Україна зобов'язана ввести у національну правову систему низку технічних регламентів як національних стандартів відповідно до права ЄС. Однак не зрозуміло, як цього буде досягнуто.

Ефективне використання інструментів імплементації вимагає від України формування належної правової бази. Певні передумови застосування права ЄС у правовому полі в Україні існували, однак вони потребують покращення та реформування.

Найважливішим інструментом впливу права ЄС на внутрішній правопорядок України є гармонізація законодавства. У відносинах між Україною та ЄС узгодження українського законодавства із правом ЄС можна досягнути на рівні міжнародних зобов'язань і зобов'язань на рівні ЄС. Гармонізація національного законодавства України з правом ЄС залишається потужним інструментом експансії *acquis* у правовий порядок України. Правові засади реалізації права ЄС в Україні закладено Конституцією України і національним законодавством України. Однак Україна змушена внести радикальні зміни і доповнення до законодавства з метою забезпечення ефективної реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у свій внутрішній правовий порядок. Саме вони сформуєть ефективний механізм національної імплементації міжнародного права у внутрішній правопорядок

України. Це приведе країну до досягнення її стратегічної мети – інтеграції до Європейського Союзу.

Ключові слова: Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом, Конституція України, право ЄС, імплементація, правовий механізм.

Угоду про асоціацію (УА) між Україною та Європейським союзом (ЄС) і його державами-членами можна віднести до нового покоління угод ЄС про співпрацю з третіми країнами [1]. Це перша угода про асоціацію з європейською країною, укладена після набуття чинності Лісабонськими редакціями Римського і Маастрихтського договорів. Вона значною мірою відображає кардинальні зміни, які були внесені до Лісабонських редакцій установчих договорів про ЄС (ДЄС) і про функціонування ЄС (ДФЄС) [2]. Усе це дало змогу поширити співпрацю в рамках асоціації між Україною та ЄС на нові сектори і залучити до співробітництва нові органи й агенції Союзу.

УА є широкомасштабною угодою, яка налічує 485 статей.

Включення до УА значної кількості сфер співпраці зумовлює необхідність реалізації її положень за допомогою низки правових інструментів. Вона містить передусім міжнародні угоди, законодавчі та інші нормативні акти України, визнання Україною законодавчих актів ЄС, визнання Україною рішень Суду ЄС. Окрім того, УА містить низку положень, запозичених з установчих договорів про ЄС, а також значну кількість включених до додатків УА актів інститутів Євросоюзу. У разі їхньої реалізації Україна має враховувати відповідну практику ЄС у цих сферах.

Преамбула УА закріплює деякі положення установчих договорів про Європейський союз та функціонування Європейського союзу. Йдеться насамперед про спільні цінності Союзу (ст. 2, 3 ДЄС). Окрім поваги до демократичних принципів, верховенства права, прав людини і фундаментальних свобод, включно з правами національних меншин, недискримінації меншин, поваги різноманітності, людської гідності в УА, до них додано принцип хорошого управління, дотримання принципів ринкової економіки, що має полегшувати участь України у європейській політиці.

Інструментами політичної асоціації стають політичний діалог між сторонами, співпраця та зближення у сфері зовнішньої політики та політики безпеки.

Україна має реалізувати положення УА щодо необхідності ратифікації нею Римського статуту про створення Міжнародного кримінального суду (ст. 8). Вирішення цього питання, ймовірно, зумовлюватиме внесення поправок до Конституції України, що певною мірою може ускладнити його розв'язання.

Важливе значення для України має співпраця з Євросоюзом у сфері юстиції, свободи та безпеки (Розділ III). УА підтвердила, що рух осіб між ЄС та Україною має регулюватися чинними угодами про реадмісію 2007 р. [3], спрощенням видачі віз 2007 р. [4], а також шляхом поступового запровадження для громадян України безвізового режиму, визначеного у Плані дій щодо лібералізації візового режиму 2010 р. (ст. 19) [5].

У розділ III включено положення про статус працівників-громадян України в ЄС (ст. 17). Україна має регулювати питання допуску до праці для своїх громадян на ринку ЄС на підставі двосторонніх міжнародних договорів з кожною державою-членом Союзу (ст. 18).

Передбачено, що Рада Асоціації шляхом ухвалення відповідних актів може створити для працівників з України сприятливіші умови перебування на території Союзу, включно з допуском до професійної підготовки.

Питання соціального забезпечення чи виплати пенсій або інших видів допомоги без внесків в УА не зазначено. На нашу думку, вони повинні регулюватися міжнародними договорами.

Лібералізація візового режиму сприятиме вільному руху з України в ЄС підприємців, провайдерів послуг та інших категорій осіб, пов'язаних з виробництвом.

Головну увагу УА приділяє економічному співробітництву. В УА передбачено поступове запровадження ЗВТ протягом максимум десяти років. ЗВТ має бути створена відповідно до ст. XXIV ГАТТ/СОТ.

Лібералізація торгівлі в межах ЗВТ повинна відбуватись насамперед завдяки скасуванню митних зборів та інших нарахувань. Поняття мита та додаткових нарахувань містяться у ст. 27 УА.

Згідно з УА Україна має дотримуватись тарифної номенклатури товарів, яка ґрунтується на положеннях Конвенції про гармонізовану систему опису і кодування товарів, ухваленій в рамках Всесвітньої митної організації (ВМО) у 1983 р. (ст. 28).

Скасування мита на імпорт розтягнуто на п'ять років. При цьому сторони не повинні вводити нові мита (ст. 29, 30). Що стосується експорту, то на нього заборонені мито, податки і заходи еквівалентної дії (ЗЕД). Україні надано перехідний період для їхньої ліквідації, однак залишена можливість застосування тимчасових захисних заходів (ст. 31).

Стосовно нетарифних заходів, то сторони мають застосовувати для товарів іншої сторони національний режим (НР).

На сферу торговельних відносин між сторонами поширюється також захисний режим ГАТТ. УА дозволяє сторонам використання захисних заходів у торгівлі. Правовий механізм захисту інтересів національних виробників регулюється угодами ГАТТ/СОТ – Угодою про захисні заходи, Антидемпінговою угодою, Угодою про субсидії і компенсаційні заходи (ст. 40, 46).

Важливим для України є обмеження або скасування технічних бар'єрів у торгівлі. З метою регулювання цих питань Угода СОТ про технічні бар'єри у торгівлі (ТБТ) та Угода СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів мають бути інкорпоровані в УА (ст. 54).

Передбачено також заохочення участі України у європейських організаціях зі стандартизації, а також координація позицій України та ЄС у Європейській економічній комісії ООН.

Головним інструментом реалізації УА є гармонізація законодавства України з правом ЄС. У вступній частині УА наголошено на взаємозалежності економічної інтеграції

і створенні ЗВТ між Україною та ЄС, а також на важливій ролі у процесі формування ЗВТ гармонізації законодавства України з основними елементами *acquis* ЄС [6].

Механізм гармонізації законодавства подібний до того, який запроваджений в Угоді про створення Європейського економічного простору (ЄЕП) [7]. У додатках до УА містяться списки Актів ЄС, з положеннями яких Україна має гармонізувати своє законодавство.

Однак на відміну від ЄЕП УА з Україною не передбачає прямої дії положень регламентів ЄС, які містяться у додатках до УА у внутрішньому правопорядку України. Проте Україна може запровадити аналогічний механізм реалізації шляхом відсилання у внутрішньому законодавстві до актів ЄС, або шляхом інкорпорації у національне законодавство окремих положень, або цілих блоків норм права Євросоюзу.

В УА передбачені різні способи гармонізації законодавства України з правом ЄС.

У сфері технічних правил, стандартів та оцінки відповідності (ст. 56) з метою нівелювання впливу ТБТ на торгівлю Україна бере на себе зобов'язання вжити необхідних заходів для поступового забезпечення відповідності її законодавства законодавству Союзу та виконувати принципи і практики, встановлені у рішеннях та регламентах ЄС. Україна зобов'язується інкорпорувати відповідне *acquis* ЄС у своє внутрішнє законодавство, провести з цією метою адміністративну й інституційну реформу. Установи України, які уповноважені вирішувати ці питання, мають брати повноцінну участь у відповідних європейських і міжнародних організаціях. Крім того, Україна має поступово транспонувати (ввести) зведення європейських стандартів (ЕН) **як національних стандартів. Після виконання Україною гармонізаційних заходів у Протокол до УА з часом має бути включена Угода СОТ щодо оцінки відповідності і допуску промислових виробів.**

Основні положення УА, які регулюють відносини сторін у галузі конкуренції, передбачають створення умов для конкуренції, які існують у Євросоюзі. З огляду на це відповідні положення УА (ст. 253, 256) безпосередньо відсилають до статей ДФЕС, які регулюють конкуренцію на спільному ринку (ст. 101, 102 та 106), а також до положень регламентів ЄС.

Право ЄС поширюється також на надання державної допомоги, яке має відбуватися відповідно до обов'язкових стандартів, визначених у директивах ЄС (Додаток ХХІХ). Для тлумачення положень УА стосовно державної допомоги потрібно застосовувати критерії, закріплені у ст. 93, 106, 107 ДФЕС, включно з відповідними тлумаченнями, наданими Судом ЄС, а також в актах вторинного законодавства, рамкових керівних засадах та інших адміністративних актах, чинних у Союзі (ст. 264).

У сфері захисту інтелектуальної власності згідно з положеннями ст. 161, 221, 228 УА сторони діють відповідно до низки міжнародних конвенцій.

УА передбачає створення спеціального інституційного механізму у сфері регулювання торговельних відносин. До його основних елементів належать: діалог щодо захисту торгівлі на рівні експертів, який функціонує на підставі *ad hoc*; механізм вирішення суперечок. Для врегулювання суперечок УА передбачає використання

різних способів: проведення консультацій, арбітраж. Рішення арбітражної палати є обов'язковими (ст. 311).

Якщо суперечка стосується питань тлумачення актів інститутів ЄС у сфері регуляторного зближення, арбітраж звертається до Суду ЄС для отримання його рішення щодо цього питання. У цьому випадку арбітражне рішення не виносять, поки Суд ЄС не надасть свого рішення. Рішення Суду ЄС є обов'язковим для арбітражу (ст. 322).

Поки що залишається невизначеним правовий механізм реалізації актів органів асоціації. Йдеться насамперед про рішення Ради та Комітету асоціації. Відповідний механізм в Україні поки ще не вироблений. Те саме стосується європейських стандартів (EN). Україна має транспонувати (ввести) зведення технічних правил, стандартів та оцінити на відповідність до ЄС національних стандартів. Проте не відомо, як це буде відбуватись.

Отже, реалізація УА відкриває для України перспективу залучення до процесу європейської інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one Part, and Ukraine, of the other Part [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://glavcom.ua/pub/2012_11_19_EU_Ukraine_Association_Agreement_English.pdf.
2. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 // Official Journal of the European Union, 2007/C 306/01, vol. 50. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur->
3. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб» від 15 січня 2008 року № 116 – VI//Відомості Верховної Ради України – 2008 – №9. – Ст. 86.
4. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз» від 15 січня 2008 року № 117 – VI // Відомості Верховної Ради України – 2008 – №10. – Ст. 86.
5. EU – Ukraine visa dialogue. Action Plan on Visa Liberalisation. – <http://novisa.com.ua/upload/file/EU-Ukraine-Action-Plan.pdf>
6. Визначення *acquis communautaire* див.: Muraviov V. The Acquis Communautaire as a Basis for the Community Legal Order / Muraviov V. // Miskolc Journal of International Law. – 2007. – V. 4, P. 2.
7. O.J. 1994, L 1/1.

Стаття надійшла до редколегії 16.12.2014.

Прийнята до друку: 20 грудня 2014 р.

MEANS OF THE IMPLEMENTATION OF THE ASSOCIATION AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

Victor Muraviov

*Institute of International Relations of the Taras Shevchenko Kyiv National University,
Melnykova Str. 36/1, room 308, Kyiv, Ukraine, e-mail: vmour@ukr.net*

The article is devoted to the analysis of the mechanisms of realization of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in the internal legal order of Ukraine and determining of the steps for the improvement of its legal bases. The signing of the Association Agreement by Ukraine with the European Union and its member-states provides the country with a perspective of integration into the union with possible membership in it after the creation of the free trade area between both partners.

The realization of the Association Agreement is carried out on international and national levels and is exercised by various means – accession by Ukraine to international treaties, making national laws consistent with legal acts of the EU institutions, recognition by Ukraine of national standards of the EU Member States, mutual recognition of rules of the other side etc.

The legal mechanism for implementing acts of association is still unsettled. It is based on the Association Council's and the Association Committee's decisions. The corresponding mechanism in Ukraine has not been set up. There is a similar concern with the harmonization of the Ukrainian legal system to the European standards. Ukraine has to transpose the array of technical regulations as national standards with the conformity to the EU legislation. However, it is not clear how this will be achieved.

The effective usage of implementation legal tools requires from Ukraine establishing the proper and relevant legal foundations. Certain prerequisites for the application of the EU law in the Ukrainian legal system exist. Nevertheless, they require improvements and reformations.

The most important instrument of the EU law influence on the internal legal order of Ukraine is the harmonization of legislation. In relations between the EU and Ukraine some degree of the compatibility of the Ukrainian legislation with EU law can be achieved at the level of international obligations and the level of EU obligations. The harmonization of the Ukrainian legislation with that of the EU remains the most powerful legal instrument for the expansion of the *acquis* into the internal legal order of Ukraine. The legal bases for the realization of the EU law in Ukraine are formed by the Constitution and national legislation of Ukraine. However, Ukraine is required to make some radical amendments in its legislation to ensure the efficient realization of the Association Agreement in the internal legal order. They will provide for the creation of an effective mechanism for national implementation of international law in the domestic legal order of Ukraine. In its turn, it will allow the country to achieve its strategic goal – the integration into the European Union.

Key words: Association between the European Union and Ukraine, Constitution of Ukraine, implementation, legal mechanism.

СПОСОБЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИИАЦИИ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ

Виктор Муравйов

*Институт международных отношений Киевского национального
университета имени Тараса Шевченко,
ул. Мельникова 36/1, к.308, г. Киев, Украина, e-mail: vmour@ukr.net*

Статья посвящена исследованию правовых механизмов имплементации Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом в правовом порядке Украины и определению направлений улучшения правовой базы его реализации. Подписание Соглашения о ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, его государствами-членами создаёт для Украины перспективу её интеграции в ЕС с возможностью полноправного членства после формирования зоны свободной торговли между партнёрами.

Реализация Соглашения о ассоциации между Украиной и ЕС происходит на международном и национальном уровнях в разных формах – присоединением Украины к международным договорам, принятием внутреннего законодательства с учётом правовых актов институтов ЕС, признанием Украиной национальных стандартов государств-членов ЕС, взаимным признанием правил другой договорной стороны и т.д.

Правовой механизм имплементации актов ассоциации далее не определён. Он базируется на решениях Совета Ассоциации и Комитета Ассоциации, но соответственный ему механизм в Украине ещё не создан. Подобная ситуация существует и в сфере гармонизации национального законодательства Украины к правовым стандартам ЕС. Украина обязана внедрить в свою правовую систему ряд технических регламентов как национальных стандартов в соответствии с правом ЕС, хотя не понятно, каким образом этого можно достигнуть.

Эффективное использование инструментов имплементации требует от Украины создания надлежащей правовой базы. Некоторые предпосылки для применения права ЕС в правовом поле Украины существовали раньше, но они требуют улучшения и реформирования.

Наиболее важным инструментом влияния права ЕС на внутренний правопорядок Украины является гармонизация законодательства. В отношениях между Украиной и ЕС согласования украинского законодательства и права ЕС можно достичь на уровне международных обязательства обязательств на уровне ЕС. Гармонизация национального законодательства Украины с правом ЕС является наиболее мощным инструментом экспансии *acquis* в правовой порядок Украины. Правовые основания реализации права ЕС в Украине заложены Конституцией Украины и национальным законодательством. Но Украина обязана внести радикальные изменения и дополнения к законодательству для обеспечения эффективной реализации Соглашения о ассоциации между Украиной и ЕС в внутренний правовой порядок. Именно они сформируют эффективный механизм национальной имплементации международного права во внутреннем правопорядке Украины. В свою очередь это приведёт наше государство к достижению его стратегической цели – интеграции в Европейский Союз.

Ключевые слова: Соглашение об Ассоциации между Украиной и ЕС, Конституция Украины, право ЕС, имплементация, правовой механизм.